

ИЗЛАЗИ
ушорником, четвршком
и недељом

ЦЕНА:
за 1 месец 1 динар
или 1 круна

Претплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиковић

БРОЈ 10 ПР. Д.

Претплату треба слати:

ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

УВЕО ЛИСТАК

Суморна и тужна јесен леденим својим велем
Обвила крајеве дивне, где ружа цвјеташе красна,
Где се кроз лиснате гране ораше у доба цвјетно
Птичија пјесма јасна;

Где мила питома лала у снежној одори својој
Сниваше миљене снове о шарном лептиру лаком;
Где зефир причаше тихо заносне љубавне приче
Крину и цвјетку сваком.

Мртвило царује сада. Престао потока жубор
И кикот несташних птица у плач се створио обни.
Сад вјетар потмуло звижди и небо, азурно некад,
Сићане сузе рони.

С гранчица дрвећа витог нестало зеленог лишћа,
Оно је нејако, тужно, на влажну земљицу пало,
Када се јарвени вјетар суровом жестином својом
Шалио с њиме мало....

У мору згаженог лишћа, где, један суморни цвјетак
На ком се блистају сузе — капљице јесење кише, —
А бразде збораног лица казују нијемо, да се
Животна снага брише.

У задњем самртном ропцу он главу малену диже,
И тражи сунчане зраке, животу још се нада....
А небо плаветно, љупко, прекрили облаци густе,
И хладна киша пада....

Миљенче дивотно моје, и ја сам свенули цвјетак
А зраци сунчани то су осмјеси на лици твоје.
Гледни ме заносно, љупко, подари живота души
И болном срцу моме.

Младен Стиљанић.

ЂЕРДАН

ХЕРЦЕГОВАЧКА ИДИЛА
— Свет. Ђердан —

I

Ноћ.

И славуј пјева и звјезде трепере и мјесец по-
молио половину свога лица иза облака, исто као
Туркиња ђевојка иза каната — при ашиковању. А
пред малом и трошном кућицом Лазе Добрића, као
и обично, права је тишина. Стари, ћелави дуд нити
шушти, нити миче грањем, него на своме тјемељу
мирно сноси грлатога пијевца, који се сав нарогу-
шио, савио главу под крило и — спава. Ниже њега
се нанизало на грани неколико тичица, па и оне
мирују; а доли, на земљи, отегао се љубоморни
лисов, опружио шапе, зарио њушку у земљу, па
сигурно снови о својој керици са краја села како
са другим ашикује, те због тога чешће мрдне гла-
вом и отегне оно његово мр-р-р-р...

А пред самим кућним вратима сједи Лазо, ски-
нуо капу, отпасао силах и раздрљио прси, па за-
рио главу у руке и мисли се. Готово читаво село
знаде да је то најстиднији момак, што су сви сма-
трали за врлину, а због чега се баш он најнесрећ-
нији осећао. А право да кажем, неби га то толико
ни тиштало, да му није освојила срце једна лепуш-
каста ђаволица.

Тамо, на крају села, где 'но се дијели пут,
бијели се једна скромна кућица, са малим вратима
и овећим пендерима. А у тој кућици, млада и
свјежа као росом окупана има ђавојка — Јања. Па
није то што је љепушката, него је некако мила
и ђаволаста, па само кад се крене, кад погледа,
кад проговори, — сваки момак задрхће од милине,
а срце му клџпора као тиче у кавезу.

Ето та је ђевојка помутила памет Лазе, те не
може ни часа прочасити, а да о њој не мисли.
Због ње је он сам себе корио и проклињао што
је тако стидан, а нарочито кад је видио, како јој
се други момци слободно јављају и до миле воље
разговарају се с њоме.

А баш је покушавао, да се мало ослободи и
да јој се јави. И лијепо стегне срце, притегне опанке,
а фес натури на чело, па прође баш туда, куд се

нада, да ће и она проћи. И он иђе, иђе као прави јунак — и још само који корак, и ето га, да се сретне с њоме. И он, макар на сто корака, осјети њезину близину и — враг би га знао, као да неки дјетињи страх овлада њиме. Он би хтио, да се и опет осоколи и да крочи, замисли у себи чак и шта ће јој рећи, — али кад се она сасвим приближи, а оно му засукти ватра уз образе, нешто га такне у срцу — и он се сврну с пута, не назвавши јој ни Бога... Тек кад се она одмакне, окрене се он за њом и звекне се по челу, промрмљавши обично сам себи што год, ни најмање ласкаво.

Тако он мрмља читавим путем, све док до куће не дође, а кад се дочепа своје авлије, онда сједа на извјесно мјесто и ту остане до касне ноћи. Ту је сањарио дуго и дуго, као какво голобрадче од четрнаест година и премисљао о свачему....

II

Лијена Јања могла је да пробира момке по милој вољи, јер као да их је опчинила, сви су се врзали око ње. Чак и они, са другог краја села могли су да јој дођу и да по читава два сата стоје пред њезиним вратима, гледајући је и слушајући оно њезино враголасто причање и задиркивање. Она је са сваким управљала како је хтјела и није било тога, који би се знао или могао одупријети ма каквој њезиној жељи. Па ипак то је све није задовољавало. Како је, по природи, била јогуница, нико јој није могао потпуно угодити, нити јој се додворити. Момци, и ако јој нијесу били баш одвратни и досадни, нијесу могли ни да се пред њом истакну, па макар да и једнога љепше погледа него остале, или да се с њиме више забавља, него са осталима. Она није волила; — али је за то мрзила, силно мрзила онога чудноватог сањала онога »гордога« — Лазу... Њу је пекло, врло пекло и једило то, што се баш он нашао мимо све момке, па да је не погледа, нити да јој се јави, шта више бјежи од ње и уклања јој се с пута, као да је, Боже опрости, најгора на свијету... А он је баш лијеп као мало који, па тако...

При помисли на њега, чисто су јој сузе врпале из очију од љутине, а лице би дошло црвено као кукуријек.¹⁾

— Ништа неби жељела, него да ми га је сломити, — говорила је сама са собом. — па да ми дође као и остали, те да га научим, к'о што би ја знала... Мучила би га и мучила дан и ноћ и никад се неби могла насладити. Други ми момци нису ни на оку, нити ми могу угодити... И ништа ми не може угодити, него само његово мучење... О, гледала би га, како се мучи, као црв у ватри, па ме неби срце заболило, нит' би се сажалила.

И њојзи су сијевале очи од усхићења, исто као да га, у тај мах, гледа у мукама. У таким часовима била је зла, необично зла и Бог зна како

би прошао сваки онај, који би се усудио, да дође преда њу и да јој се јави.

Најгоре јој је било то, што није могла да дозна: шта је на њојзи тако ружно, па да је избјегава. По десет пута вадила је из џепа мало огледалце и дуго се огледала и загледала, има ли макар какву »махну« на лицу. Но колико је више гледала, све је више и више уважавала своју љепоту а то је још више нагонило, да га мрзи.

— К'о да је он видовитији од свакога момка, па да ме не бегенише... Други ме фале и цркају замном, а он диг'о нос, па мисли, да је царски син...

Па јој се и опет појаве старе жеље: да га гледа у мукама.

III

Аранђелов-дан. Пред црквом се ухватило велико коло, па се игра и пјева без престанка. Нису то момци из једног села, него из више њих, а тако исто и ђевојке, па се чисто надмећу: које ће село однијети побједу. Па опет међу свима ђевојкама, видно се истиче Јања својим враголастим погледима и покретима, па свак жив отима се, да се код ње ухвати и да јој проговори коју ријеч... Само Лазо измакнуо се у страну, па је тек по кад када кришом испод ока погледа, а у прсима му све врије од узбуђења. Из дна душе завиди свакоме момку, па не само што завиди, него и мрзи, ко јој се онако слободније јави или насмије с њоме. Чисто му дошла жеља, да свакога тога момка стегне мало у своје шаке, па да га преломи као суху гранчицу. Најмилије би му било, кад јој се неби нико приближио, па кад би она сама стојала ван кола и да је он тако испотаје гледа.

А она, баш као да му пркосаше, све је ђаволастије поскакивала и осмјехивала се...

Док се, у један мах, дохвати руком под грло.

— Ух! — врисну.

— Шта је? Шта је?... — заграјаше сви и коло се пусти, па се сви склепаше око ње.

— Изгубила сам ђердан.

— Ђе?

— Не знам... Овђе је... Чини ми се, до мало прије бејаше на мени...

Момци заграјаше.

— Па ништа! Наће се!... Небој се! — говоре један за другим, па се, као по команди, прегнуше и почеше да траже.

Само Лазо стоји, па ни да се макне. Једну руку метнуо на силах, а другом глади фес, као да га се ништа не тиче. А, у ствари куха се у њему више неко икад. Стид га да сада и он тражи, а волио би да га нико не нађе, па кад сви оду, да он потражи и однесе Јањи.

Јања га опази како стоји, па нешто због ђердана, а нешто и због тога, сузе јој навријеше на очи од љутине. Кад би била тако снажна, сад би га свега смрвила, па нек га нема на свијету.

¹⁾ Турчиник.

И љутина је обузе још више и, као да је нека јача сила крену, она му приступи и гласом, који је дрхтао од пакости, рече:

— Што си стао?... Што и ти не тражиш?...

Лазо поцрвени до ушију, па не зна, шта би јој рекао, него само прогута пљувачку и опусте руку са силаха, па оним раменом прокомеша.

— Јесам ли ти што учинила? — говори Јања чисто не знајући за се.. — Ти не можеш да ме гледаш...

— Ја?... и... — замуца Лазо и опет занијем...

— Ти!... Ти вазда бјежиш од мене... Кажи ми, што бјежиш?...

— Што... си м'... драга...

Па као да је казао нешто необично ружно, поче комешати обојема раменима и дође му воља, да одмах побегне. Но њезин поглед прикова га на мјесту... Тај поглед у први мах бијаше онтар, но у трен се измијени и постаде проницав, као да му хтједе привирити у дно душе. Лазо не бијаше у стању да издржи тога погледа, него се мигољно, као да је на иглама.

Јањи се учини, као да није добро чула, и пошто га се прилично нагледала, запита.

— Да ти не лажеш?

— Душе ми... — изговори Лазо и још више, поцрвени.

А Јањино се лице очас разведри. Као дијете, кад добије какав драг поклон, тако и она у мало не цикну од слаткога изненађења. Срце јој заигра некако необично и она, не знајући за се, шчепа га за руку и прошапта.

— Драг си и ти мени!...

Па не чекајући ни одговора, повуче га у коло.

— Не жалим Ђердана, — рече неким другарицама. — Ево, ко ће ми други купити.

* * *

Питомом дољом пастирске фруле

Зајеца глас,

И стаде ветрић, задрхта цвеће,

И вити клас.

Душе се боне, душе клонуле

Кроз бели свет

Из боних фруди вапај отима:

„Свену мој цвет!“

1898

Миленко.

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ЗРУ

од

Н. А. ЉЕЈКИНА

(Напомена)

XL

Иванови и Коњурин стигоше пред гостионицу у исто време, кад се у дворишту, и по свима спратовима, ударало у звона. „Обркелнер“, у фраку, запео ударати у једно повелико звоно, обешено на главном уласку, докле су остали момци ударили у малена ручна звона пред сваком закупљеном собом. То је позив на обед.

Трпезарија, у којој је стојао намештен сто, беше на првоме спрату. Становници гостионице поврвеше низ степене као мрави или се спушташе на машини. Око трпезарије се начини читава гужва. Могао си чути немачки, француски, талијански и енглески говор. Енглези беху у фраковима и белим марамама на врату. Две кочоперне младе али ружне Енглескиње, с дугим вратовица, великим зубима, које није могла покрити горња усна, — водиле су испод руке једну старицу. Немци беху у дугим капутима на струк; Французи и Талијани у кусавим летњим капутима светлих боја. Талијани се још издвајаше од осталих шареним, вратним марамама, а Французи — тиме, што беху закићени ружом. Неки стари Немац упртив собом за сто велику, кристалну криглу, с мелхиоровим поклопцем, и велику порцуланску лулу на еластичном чибуку.

— Баш на ручак стигосмо! Е, то је дивна ствар, рече Николај Иванович. — Оно, ми се и отоич прилично награвасмо макарона, али, опет се да јести.

— Сад би ваљало попити коју од оне православне ракије, па се прихватити талијанске закуске, додаје Коњурин.

— Од куд у Италији вотка! Нисмо ли мало пре питали келнера, а он се само бечи од чуда, — одговори Глафира Семјоновна. — Пијте талијанско вино. Шта ће вам боље пиће од тога дивног а јевтиног вина шијанти? Пијте то.

Главни келнер опазивши их да иду у трпезарију, и знајући да су новајлије, узео их под особиту своју заштиту. Нађе им место на углу великога стола, што стојаше „на покој“ намештен; нађе и донесе подносица за шампањско вино; намести вазу лепа цвећа пред Глафиру Семјоновну и најпосле поднесе им карту од вина.

— Вино неро, шијанти... рече Глафира.

— Ако је по вољи мадере, хереса, или портвајна после супе? питао је главни келнер француски.

— Нон, нон, нон.

— Чекајте... Да ли нема вотке у овога? Може бити да има, — рече Коњурин. — О-де-ви-рјус? запита он момка, који даде неповољан одговор.

— Ах, подлаци, подлаци једни! Могли сте бар то набавити у замену за ваше поморанце.

— Онда, дај коњак и келкшоз лепо за закуску... проговори Николај Иванович. — Глашо преведи му то!

— Коњак о келкшоз пиканст пур гар-девр. Доне тудесјуит.

Avant le soupe? (Пре супе) чудио се момак, што траже коњак пре јела.

— Вуј, вуј... Се-а-ља рјус... Чудо му што тражите коњак пре супе.

— По руски је, брајко, увек пре супе... тужур... одговара момку Николај Ивановић.

Донеше коњак и тањире са неким тричаријама у сирћету. Људи халапљиво домчаше по чашу коњака. Коњурин нагура себи у уста некакав бујни плод с тањира, стаде жватати, али одмах разјани вилице, — толико га ја пекло по грлу и језику.

— Шта то донесе пред нас подлац један? једва проговори он и стаде испљувати у сервијету ону закуску. — Та то је отров, некакав, а не закуска!... Брже воду! Фу!...

И он испира грло водом, испи један гутљај, али га је пекло још горе. Момак је стојао мало подаље и смејао се.

— Шта се кезиш, будало! дрекну на њ Николај Ивановић, који је такође опробао закуску и одмах испљунуо. — Кескесе си нам дао? питао је он а удара у тањир.

И Глафира Семјоновна питала је то исто, јер се беше уплашила за Коњурину, који још сеђаше с разјапљеним вилицама.

Момак стаде објашњавати ствар.

— Паприка! Маринована паприка... Црвена паприка!... преводи Глафира речи келнерове.

— Рђо једна! Па ко још и такве ствари једе?

— Он се правда тим, што сам ја тражила пикантну закуску, па је нашао ово, мислећи, да ће угодити Русима.

— Угодити Русима? Угодио је — нема се шта казати! говорио је Коњурин, а све отпљува. — Нека то једу ђаволи у паклу, — опрости ми Боже сагрешење, што и те, неумивене, за столом помињем, — а не Руси! Носи назад своју закуску, носи! махну он руком. — Црвеном паприком Русе храниш!... Ја мишљах он ће донети икре, или рака обарена, или тако што, а оно гледај ти њега!...

Момак се стаде извињавати и дизати закуску и коњак.

— Не, не, коњак ти, мусје, остави... нека он стоји овде, рече Николај Ивановић и домча боцу. — А тај отров носи, дижи одавде. Јамачно је ускиснуо на самоварској топлоти, кад је овакав, рече он а сервијетом трља језик. — Ето, оволишно сам окусио, а сва уста бриде.

— Та је ли могућно да је таква јачина? пита Глафира Семјоновна. — Мени изгледа, да се претварате, да би што више коњака испили.

— Ама знаш ли што је отров, ето то ти је!

— А момак вели, да је то Енглезима најмилија салата за печење.

— Нека га ђаво носи заједно с његовим Енглезима! Лаже он то! Од куд би Енглез могао издржати јело, које Рус неиздржи?

Коњурин је и даље кашљао и пљувао у мараму. А остали гости, дознавши од момка у чему је ствар, — радознато погледаше Коњурину, смејаше се и дошаптаваше међу собом.

Донеше супу. Пред нашим путницима беше једно незаузето место за столом, али пред прибором стоји боца вина повезана по грлу црвеном врвцом. Јамачно се очекивао неко да га заузме. И баш кад поједоше супу, појави се лепа, вицкаста и млада дама, тако, око двадесет и пет година. На њој беше црна свилена хаљина; у раскошној коси види се ружа, а на грудима — место бропа — видео се мали челични кинжал, са златном рукатком. Она уђе у трпезарију, брзо седе за сто, љубазно се насмеја своме суседу, који јој одмаче столицу, и тада се показаше два низа дивних, белих зуба, и — осврћући се на све стране, журно скидаше с руку дугачке рукавице до лаката. Она је још на уласку свртила на се пакљу свих гостију.

Глафира Семјоновна није скидала с ње погледа.

Николај Ивановић и Коњурин такође не скидаше ока с нове гешће и уживаху у њој. На њој све беше лепо, сјајно, хармонично; особито се издвајаху црне крупне очи, е-дугим, густим трепавицама. Коњурин заборава да су му се уста исприштила и шану:

— Славно женче!... Видиш, шта значи Талијанка!

Николај Ивановић науми и сам да искаже неко одобравање; али само кашљуну и мало се искосири на жену. Искосири се богме и Глафира Семјоновна, врло ревњаво, на мужа.

Лепотица срче супу: све по пола кашике приноси полу-отвореним устима и пакљиво гриска малене залогаје сувих макарона, што се поднесе уз супу.

(наставите се).

ГРОЗНА РЕКЛАМА

— САХЕР-МАЗОХ —

Јунакиња ове приповетке то је нека славна и чувена трагеткиња. „Је ли лепа?“ чисто чујем како ме питате лепе читатељке, и ја се ни најмање не чудим нити подсмевам том питању, јер је оно сасвим оправдано — нарочито код жена. У женском катихизису то је питање на првом месту и од највеће важности; друго је: „Како је одевена?“

Ја ћу, дакле, покушати да вам насликам њезину слику. Могао бих рећи, да ћу је фотографисати, али свака је фотографија мање више карикатура, а ја нећу карикирати, него је верно, без претеривања насликати онакву, каква је.

Јесте ли икада видели чешку куvariцу? Не сумњам, да сте бар једном у животу имали прилику, да тако нешто видите. Ако сте дакле видели кадгод чешку куvariцу, још ми остаје само, да вас питам, да ли сте видели слику пољског јунака Кошијушка? — Јесте? Врло добро.

Представите, дакле, себи — али врло живо морате представити — једну чешку куvariцу са женском главом јунака Кошијушка.

Карактеристично је код чешких куvariца: развој кукова и прсију по укусу Павла Рубенса. Северним

Немцима, које заносе нежни и мршави облици њихових жена и који Нимфе, Баханткиње и богиње велике Нидерландије сматрају као нека чуда, препоручио бих изучавање чешких куварица.

Кошијушко није био леп, али његове јаке вилице, мали прхасти нос, тамне, велике очи и црна уста са дебелим усницама дају израз, у коме се огледа храброст, страст и генијалност. Докле год је младост и једрина красила нашу јунакињу, она је поред све дебљине и грубих црта свога лица била заносљива, и много је људи подлегло и савило колена пред њеним колосалним дражима...

У колико се њен драмски таленат развијао и њен орган своју суровост губио — у толико је и њена слава расла; то је сасвим просто и природно.

Али наша јунакиња не беше задовољна овим природним развојем.

Као за пакост у то је време Рашел гостовала по Немачкој и наша јунакиња постави себи као циљ да постане немачка Рашел, и да доминира на немачкој позорници.

Рашел је успела у Паризу, победила све своје такмаце у Theatre Francais и од тада је владала неограничено царством позорнице. Да би се у Немачкој исти успех постигао, не беше довољно победити у Минхену, Дрезди или Берлину, па чак ни звездом Бургтеатра постати. Наша је јунакиња с тога закључила, да нигде сталан ангажман не прими, него да из места у место путује, да приказује свуда, где се немачки говори, те да тако напоследку, целу Немачку упрегне у своја тријумфална кола.

Она је успела: њен Геније, њена Уметност и њене рекламе савладаше све тешкоће.

Она је сама руководила пробама, сама удешавала своје оригиналне тоалете и још јој је достајало времена да посећује и последње рецензенте, пењући се чак на пети спрат под таваном. Она је сама по свршеној представи писала извештаје о својој игри за неколико листова, и где глумица није могла победити, где не беше довољно подмићивање и реклама, ту је лепа жена плаћала својим дражима.

Али дође време, кад угојеност опасном постаде, кад лепо плаво око изгуби свој сјај. Видећи, да жена поче старити, почеше се уметници мање дивити.

Наша јунакиња искуси тако нешто опором први пут тамо у северној Метрополи. Мало после тога нађох се с њом у једној јужној вароши. Изгледаше као фурија, кад ми, шкрипећи зубима од љутине и стегнутим песницама стаде причати немио случај, који јој се десно.

У том тренутку било ми је, као да пред собом гледам једну од оних женских демона, који тако лепо умеју да руководе кнутом и коцем, као лепезом и марамом, и морам признати, да наша јунакиња у том тренутку немаше наочара, њена би ме демонска природа занела. Том демону, што беше у њеној природи, има наша јунакиња највише захвалити за њене сјајне успехе на позорници.

После тог кобног случаја у северној Атини увидела је чувена ћерка рекламе, да сад треба више да ре-

кламира своју лепоту и своје дражи него своју уметност и свога генија.

Она је гостовала у неком варошком позоришту и случај је хтео — да ли је то био баш случај, то се не зна, — да јој је улога дозволила неку потесну хаљину која јој угојеност и дебљину грађаше заносљивом; која је за двадесет година подмлађиваше и грубу оштрину црта њеног лица претвараше у пикантну реткост.

У партеру, у првом реду седео је један поручик, млад, леп, и елегантан. Прави кавалер.

Занешен у опијен демонском, ужасно лепом и величанственом појавом уметнице, гутао је очима нашу јунакињу од почетка до свршетка представе.

Слављена уметница одмах је приметила утисак, који је на тог младића учинила. Одмах после првог чина известила се о њему потанко, а за време другог чина одговарала је његовим погледима и све га више и више демонским дражима мамила у своју мрежу. Чувена и славна трагеткиња, слављена жена, кокетирала је са једним младим незнатним човеком! — Зар то не беше довољно, за младог човека, да се занесе, опије и скоро полуди од сласти и страсти?

И у истини млади се човек заљуби до лудила и у том лудилу написа он једно писмо исте ноћи нашој трагеткињи. У њему је уздицао и хвалио њену Уметност и њеног Генија; — уздицао за њеним дражима античке лепоте и за њеним величанственим, милим погледом.

Уметница је примила овај славопој младог одушевљеног срца, баш у тренутку, кад је у некој прљавој хаљини, с увијеном косом, седела при доручку. Она на-таче наочаре на прхасти нос, отвори писмо и осмејкујући се читаше славопој.

Хладним, сујетним размишљањем скова један план; он беше грозан, али јој пружаше рекламу за њене дражи и она га прими без оклевања. Не размишљајући о последицама, без икаквог сажаљења приступи извршењу свога плана. Она је с радошћу помишљала на ту ствар, која јој лепе забаве обећаваше — забаве сличне онима, у којима су уживале Весталинке у циркусу у оном тренутку, кад их побеђени гладијатор за милост моли, а оне су пруживши прст давале знак, да га уморе.

Она није одговорила на писмо, али је друге вечери још више с одушевљеним младићем кокетирала.

Сиромах поручник написа друго и треће писмо, које јој посла заједно с китом скупоченог цвећа кућећи се како ће га љубав живота стати.

Наша јунакиња одговори са неколико речи, како му дозвољава, да је обожава.

Ово је било више, него што се обожавалац усудио надати.

Поткрепљен њеним писмом поручник постаде одважнији. Усудио се мислити, да ли је могуће, да његова врела љубав остане не награђена и замоли обожавану, да му дозволи само да неколико речи с њом проговори.

Славна трагеткиња оклеваху.

Она му најпосле дозволи, али му забрани, да дође њеној кући, јер се бојала да се млади занешењак, кад је види ван позорнице, и сувише рано не разочара — те му заповеди, да је после представе сачека пред уласком.

Сиромас младић био је те вечери за време целе представе као ван себе; није био кадар ни да погледа „господарицу свога срца“; није могао ни једно „браво“ узвикнути те вечери слављеној трагеткињи: он беше више мртав него жив.

Кад је трагедија — представљала се „Дебора“ — била свршена и кад је у узаној улици иза позоришта нестало света, појави се поручник на означеним малим вратанцима. Пред вратима стајаху кола, која чекаху на уметницу.

Након неколико тренутака појави се њена собарица и заповеди кочијашу, да одвезе кола до угла улице и да тамо чека.

Поручнику лупаше срце од чежње, узбуђења и очекивања.

Кола одоше полако и стадоше на означеном месту.

Прође још четврт сата, и напослетку изађе величанствена женска прилика с густом копреном на лицу, и сиђе низ оно мало степени на улицу.

У истом тренутку занешењак паде пред њом на колена, и кад му она пружи руку, пољуби младић њену рукавицу, затим подиже рукав зимског огртача и обаспе јој пуначку руку пољупцима; она се осмејкивала на њега, рече му неколико занешљивих речи, али јој не паде на ум, да га подигне.

Официр јој говораше о својој врелој љубави она га са задовољством слушаће и напослетку проговори: „И ви сте на мене пријатан утисак учинили.“

Ово беше довољно, да се страст младог занешењака до врхунца распали и он се усуди, да своју обожавану моли за један састанак.

„И ја бих сама волела с вама један сахат проћеревати; али где би то могло бити?“

„Код мене“ усуди се поручник рећи, подигавши се.

„Немогућно“, рече трагеткиња тоном владарке.

„Па где, дакле?“

„Да, где?“ прошапутала она. „Или боље рећи, кад? Најсигурније је код мене — и то нам само и остаје. Али морате доћи ноћу.“

Бедни младић поче од силног миља и сласти дрхтати.

„Прекосутра“, настави наша јунакиња, „после представе. Али ви морате добро пазити, да вас ко не види. Уђите у хотел и тачно у дванаест сати куцните лагано на моја врата. Ја ћу вас чути и отворити вам.“

Официр промуца неколико речи благодарности и блаженства; трагеткиња се осмејкивала. Он то није приметио, јер сав срећан и блажен осети њену пуначку мишицу кад га овај демон узе под руку и пође својим колима.

На углу улице опрости се она са својом жртвом и оде брзо колима. Она је улицом тетурала као патка — али нашем занешењаку изгледаше овај ход као идеал величанственог хода.

Прођоше два дана нестриљивог очекивања бездушној жени, која размести своје замке око несрећне жртве — и бедном младићу, који није могао дочекати своју срећу.

Дође и вече, кад се грозан план морао извести.

Наша јунакиња играла је те вечери Краљицу Јелисавету у „Есеку“; изгледало је, као да се стара, да се потпуно уживи у природи те грозне жене, како би боље одиграла улогу доцније у својој ложници.

Један сахат пре пола ноћи дошла је кући и вечерала је да не може боље и слађе бити, пила је шампања и обукла неку белу, провидну ноћну хаљину и пошто је кокетно своју густу косу расплела отпусти собарицу, одкиде конопац са звонцета и очекиваше са цигаром у устима и неким сотонским осмехом на уснама овога обожаваоца.

Изби поноћ.

Потраја мало и зачу се тихо куцање на вратима. Она погаси свеће, остави само тамно плаву ноћну лампу да гори и отвори врата.

Официр пређе преко прага и паде пред своје благо на колена, она га привуче бурно к себи, и стаде га демонски љубити, као што је само она то умела. Али у тренутку, кад је официр опијен страшћу њу загрлио — осети он, да га њене руке јако стежу и притискују уза зид. „Краљица Јелисавета“ поче гласно за помоћ викати.

„Боже мој! Шта вам пада на ум!“ муцао је бедник.

У том се цео хотел узбуди и кораци се приближаваху соби.

„Пустите ме! Ви ћете ме упропастити!“ преклињао је бедни официр.

Трагеткиња одговори виком: „у помоћ!“

Сви странци који су у том хотелу одсели, послужитељи и собарице утрчаше у собу и видеше ужасну сцену: један млади официр ухваћен од једне постарије лепе женске, коју је хтео, како она вели, силом да обезшаста.

Тако се сутра дан причало по целој вароши.

Трагеткиња написа жалбу главнокомандујућем у којој захтеваше задовољења за увређену част. Захтеваше примерну казну за разбојника, иначе претијаше јавношћу.

Млади официр, жигосан, осрамоћен и исмејан, убио се после неколико сахата.

Дебела трагеткиња слављаше свој триумф. То је било више него што је очекивала, више него што је у њеном плану било.

Неколико недеља после тога читало се по свима немачким новинама, како је један млади, лепи официр, опијен дражима слављене трагеткиње тако далеко отишао, да је — добивши кошар од обожавања — покушао насилно задовољити се. Пошто му смели покушај није испao за руком, официр се из очајања убио.

Реклама беше грозна, али је успела.

И данас још има људи, који мисле, да је ова јунакиња једна од најлепших и најопаснијих жена у Немачкој.

Б. Ј. Р.

QUALIS VIR, TALIS ORATIO

У деветом броју „Звезде“ упутио је, његово високо-благородије, г. надзорник Павле Љотић, на моју адресу, неколико речи, које се потпуно могу идентификовати са наслеђеним *способностима* његовим. Ту је г. Љ. тако вешто и са толико духовитости описао све своје „чежње“ и сва „непокојства своје душе“ и своје „свести наметнуте школом“, да му човек просто мора позавидети на толикој искренности. Г. Љотићу је ово, без сумње, најбоље и најоригиналније дело од свију безбројних дела, која је до сад изнео на свет. Јер ако је истина, да је нијева мудрост познати самога себе, онда колико ли тек мора бити mudar г. Љ., кад је умео себе онако лепо и згодно чак и да нацрта? Колика ли та мудрост мора тек бити, кад се онако „дибидуз“ сложи и оличи на хартији, са онолико лакоће: у неколико овлашних и разбацаних црта, али тако верно, да је и сваки други може одмах познати!? — Та ту се нема шта више и савршеније замислити; такво је дело, које је створено „по подобију“ творчеву свакојако урнек савршенства, наравно према своме творцу, јер је оно најпотпунији израз свеколике мудрости и врхунац творачке снаге свога господара. Das Werk lobt den Meister!

Једини још недостатак у целој овој мудрој творевини биће зар само та, у осталом незнатна, околност, што је г. Љ., по урођеној и „наслеђеној“ својој скромности, која је била увек одлика великих људи, — променио места потпису и наслову, те је тако његов верни лик испао изврнут, као у неким огледалима. Али и ако је тиме Г. Љ. довео своју рођену главу у независан положај и у непријатну атмосферу, он је с друге стране ту постигао и извесну добит: што је окренуо своје лице правце своје „ишчадију“ и тако ојачао своје родитељске везе и обезбедио му „наследност“ и „подобје“ своје. Такав или сличан разлог имаће зар и она друга омашка: о вредноћи, трудољубивости, свршеном школовању и одлично положеним испитима, *која истина са Љ. нема никакве сличности*, али која ће за то свакојако више допринети моралном ефекту и значају његове, композиције, ergo и њега самог. У том погледу његова најновија творевина неће, на сваки начин, остати без успеха, јер и ако сам literal, non erulescunt, учиниће то извесно његови читаоци, а особито они, који га изближе познају и знају добро шта и колико он вреди.

Што се тиче благонаклоне његове пажње, коју им је учинио тиме, што је мени посветио своје ремек-дело, ја сам му за то особито захвалан. Мени је необично мило, што сам ја, „тако звани професор“ из Јагодине могао дати повода ономе узвишеном и племенитом изливу господинове „унутарње снаге са реченим својством“, који је овако богато украсио и окитио персону некадањег бесправног професора. Господину пак само могу честитати, што је и *без професорских квалификација, и са једва положеним професорским испитом*, једино својим скромним и плодним *фубрењем* по књижевној ниви, успео да заузме тако „одличан“ положај у престоници!

Исто тако, и још више, сам обавезан г. Љ. и на сувишној пажњи коју је благоволео указати моме „ре-

ченом“ преводу Психологије. Своју благодарност на томе, ја сам се већ потрудио да изнесем једном у „Искри“ и кога то интересује, може се одатле уверити, са колико сам заслужне поште предусрео високу особу г. надзорникову са свима његовим и „наслеђеним и школом наметнутим способностима“. Ту сам се ја достојно одужио пијетету, који дугујем према осведоченој спреми и далеко познатом књижевничком и зналачком ауторитету г. Љ. Што се он пак, и поред тога, још није научио памети, већ и даље, на онако демонстративан начин, уверава свет о својој глупости и неваспитању, томе ја нисам крив, а не могу ни њему замерити. Такав је јамачно његов укус, или — како би он рекао — „школом наметнута свест“, а о томе се, наравно, не може диспутовати.

Овако је он само посведочио и још више појачао оно мишљење, које су о њему и раније имали они, који су га познавали; а пред осталим светом, ако се није обрукао зацело није стекао никакве славе. Односно пак оних грдња, које је г. Љ. обилато просуо на мене лично, ја сам са свим спокојан. Госп. Љ. мене не може ничим увести, јер он у односу и поређењу према мени може увек само — изгубити. То ће му сваки рећи, а то му вели и писац Психологије из Јагодине

проф. Свет. К. Матић.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Нешто о поздрављању. — Опет је решено једно „културно питање.“ „Треба ли трговац или лиферант своју муштерију први да поздрави или треба да чека, да га муштерија, тако рећи, намами на поздрав?“ — Ето, то је питање! О томе веома важном питању одржана је у Паризу, који у питањима отменог понашања задржава још увек себи првенство, једна размена мишљења. Одговори на ово питање подударају се готово једнодушно:

„Ни један лиферант, па ма које сорте он био, не ваља своје муштерије први да поздрави, нити кад су ове саме, а још мање ако су у друштву. И најобичнији такт наређује му, да се према дамама, којима је дан пре пробао струк или обућу, или их чарапама послужио, чини, као да их и не познаје.“

Чувени фризер отменог женског света и лиферанти кошуља, који су у Паризу богати људи, који се извозе у шетњу са четири коња, а на премијерама у позоришту и на тркама су као код своје куће, у овоме су се смислу изјаснили.

Неки опет, и то не без туге за старим добрим временом, у којем је био сасвим противан обичај, изражавају се овако:

„Ја и данас“ тако вели један од њих, „чиним извезтак са својим старијим муштеријама, који према мени и мојој радњи негују неку врсту пријатељских односа. Те поздрављам ја прво. Они се не могу осећати увређенима према изразима мојега поштовања. У осталом онај

американски рецепт са свим је добар и исправан: Ја сам купио, ти си продао, ми смо квит.“

Други, који сматра за највећи »шик«, да окрене главу, кад примети коју од својих муштерија, црта однос светске даме према своме лиферанту овако: »У дућану не могу фризер и кројач бити довољно љубазни, то им је посао и доноси им добитак. А даме, својом кокетеријом потчињене таленту вештака за улепшавање, одговарају на такве љубазности комплиментима и то на начин, који би се могао сматрати као нека врста интимности. Али чим оставе кабинет, у коме су им пробане аљине и јелечићи, оне постају оно што јесу, поносите са својим положајем, имањем, друштвеним односима, и избегавају да примете поздрав, који би се усудио начинити по неки трговачки помоћник или модискиња.«

Е, хвала Богу, кад смо и с тим питањем једном на чисто!

Најмањи лист на свету. — Најмањи лист на свету, био је, пре кратког времена, „El Telegrama“, који је излазио Гвиданајари (Мексико); али добро је учинио што је умро, јер га је „The little Standard“, који се публикује у Торквеју (Енглеска) прстигао својим малим обликом. Овај лист дугачак је 75 милиметара, широк 60. Један једини човек, неки Х. Токет, сам га пуни, слаже и растура.

Колумбов гроб. — Напуштајући Хавану, Шпанолци су понели собом и Колумбов пепео, који ће сад у нарочитој црквици у Севиљи погребен бити.

Прве минђуше. Арапска једна бајка прича како су постале минђуше. Прича та бајка како је наш праотац Аврам имао грдне муке док је уталожио Сарину љубомору према Агари, јер се Сари чинило да Аврам Агару радије гледа и више воли. У љубоморном бесу свом једанпут се Сара закуне да дотле неће мировати док своје руке у крв Агарину не умочи. Чује то Аврам, па да би сачувао живот Агарин прободје јој уши. Тако кану неколико капи крви којом је Сара своје прете оквасила. Али да Агари не би било жао, украси јој Аврам уши леним прстеновима. А после, свет као свет! Виделе жене да носи Агара, па почеле и оне и ево, вала, и данас не могу да се одреку те сласти.

Колико живе домаће животиње? Израчунато је. Коњ живи у средњу руку 8 до 32 године; магарац 33; пас 14 до 25; свиње 25; крава 23; мазга 18; бик 15; овца и мачка 10; коза 8 година. Од тица живи голуб 8; грлица 25; гуска 28; папагај 30 до 100 година.

Велике лозе и огромни гроздови. Путници причају да у Палестини има гроздова до 17 фунти тешких, а на подножју Ливана нашли су лозу стопу и по дебелу, 30 високу, која је свој хлад ширила на 200 стопа; Исто тако има велике лозе у Италији и на Кавказу, где по шумама и дивља расте; сем тога има је у Грчкој и Малој Азији. Око Шираса, града у Персији, причају да има гроздова пола метра великих.

Наочари. Наочаре су пронашли између 1280 и 1310 године. Позитивно је да су наочари били познати XIV века у Италији, а славни Рогер Бако († 1292) већ је знао дејство испуњеног и издубљеног стакла. Највише се помиње ка-

луђер Александер де Спина († 1313) као проналазач наочара. У једној цркви у Флоренцији био је некад гробни натпис некога племића Салвијана дељи Армат, који је умро 1317 године. Тај натпис помиње Салвијана као изналазача. Свакојако је једно истина а то је: да је наочаре пронашао Талијанац. За наочаре се зна биће нешто више од 500 година.

ЧИТУЉА

Васа Пелагић

р. 1838 † 24 јануара 1899 у пожаревачком затвору

24 о. м. угасио се живот Васе Пелагића.

Пелагић је био популаран српски књижевник, чија су се дела у народу јако читала. Осим тога он је познат као искрени пропагатор социјалистичких идеја и врло частан и поштен политички борац, кога су целог века гонили. Од књижевних радова нарочито се истичу: „Историја бос. херцеговачке буне“ и „Народни учитељ.“ После себе оставио је у рукопису „Економију“ и богат материјал за свој животопис.

Колико је кадар био он је дао, и дао је свесрдно. Бог да га прости!

ПОШАЛИЦЕ

Неки глумац сретне једног познаника:

— Ах, хвала Богу, што на вас наиђох! Десила ми се мала неприлика: заборавио сам новчаник код куће, а новац ми је моментално потребан. Да ли бисте ми хтели узајмити педесет динара?

— Жао ми је, што вас не могу послужити; али могу вам помоћи да одмах дођете до тога, што вам је тако потребно.

— О, како сте добри, драги пријатељу!...

— Ево вам, дакле, десет пара; седите у трамвај, па отидните часком кући по свој новчаник.

*

Учитељ: — Сад сте, драга децо, надам се, појмили, зашта нам служи сукно а за шта платно. Е, сад да видимо: реци нам, на пр., ти Перо, од чега је начињено твоје одело?

Пера: — Од старих очевих панталона!

